

Eponymer med anknytning till reumatologi (del 6)

Botaniserandet bland eponymer har denna gång lärt mig att ett flertal helgon är knutna till olika sjukdomstillstånd.

I spansktalande länder är *St Gervasius sjukdom* liktydigt med "reumatism".

Det visar sig också att det finns en olympisk guldmedaljör (NO Silfverskiöld) bland de svenska läkare som förevigats genom en eponym. Hör gärna av er om ni känner till andra svenska läkare som vunnit OS medaljer. I denna omgång förekommer också en världsberömd författare, George Simenon. Hans roman (ej deckare!) "Klockorna i Bicêtre" som publicerades 1963 ger nyttig eftertanke åt alla, som är verksamma inom sjukvården.

Röntgen, Wilhelm Conrad (1845-1923), professor (figur 1) i fysik (Würtzburg) och den som 1901 erhöll det första nobelpriset inom detta ämnesområde för sin epokgörande upptäckt november 1995 av det fenomen som sedan dess bär hans namn, *röntgenstrålningen*. Redan året efter Röntgens upptäckt installerades i Stockholm landets första röntgenapparat för kliniskt bruk (1).

Sacks, Benjamin (1896-1939) amerikansk internist som 1923-4 tillsammans med sin lärare Emanuel Libman beskrev de non-mikrobiella hjärtklafförändringar hos SLE patienter som senare kallats, *Libman-Sacks endokardit*, se också Eponymer del 3, ReumaBulletinen (RB) 4/ 2009. Parentetiskt kan nämnas att E Libman behandlade många prominenta personer bla Gustav Mahler, som avled 1911 till följd av bakteriell endokardit.

Schaudinn, Fritz-Richard (1871-1906) tysk bakteriolog som 1905 beskrev den spiroket, *Treponema pallidum*, som ger syfilis, *Schaudins sjukdom*.

Schaumann, Jörgen (1879-1953) svensk dermatolog som 1914 visade att sarkoidos är en systemsjukdom (2). Därefter användes i Skandinavien ofta beteckningen *Boeck-Schaumanns syndrom* fram till 1960 då man vid en internationell konferens i Washington enades om termen sarkoidos.

Detta begrepp hade redan 1899 föreslagits av den norske dermatologen Caesar Boeck (1845-1917). Andra eponymer förknippade med sarkoidos är: *Morbus Besnier*,

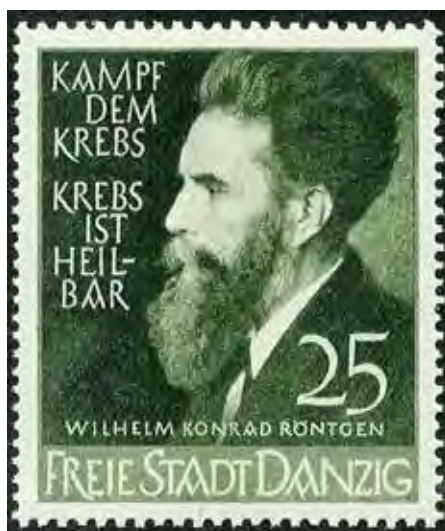

Fig 1. W C Röntgen var till sin läggning till bakadragen och lät sig först övertalas att komma till Stockholm när man lovat att han som pristagare skulle slippa att hålla den obligatoriska nobelföreläsningen. "Inför 50 års jubileet av röntgenstrålarnas upptäckt framställer Fysikaliska-medicinska sällskapet i Würtzburg önskemål om ett frimärke avbildande Röntgen"(1). Detta avstyrktes av ansvarig minister för post & telegraf (fd fysiker och elev till en av Röntgens medtävlare till nobelpriset 1901) med motiveringen att sådant endast var förbehållet särskilt högt värderade personer. Ironiskt nog har Röntgen blivit en av de vetenskapsmän som oftast avbildas på frimärken! Nationernas förbund, som efter Versaillesfreden 1919 förvaldade den polska staden Gdansk under beteckningen "Die Freie Stadt Danzig", hade redan 1939 givit ut ett frimärke, se bild. För övrigt det sista frimärket som utgavs under denna beteckning.

lupus pernio, som är en särskild form av hudsarkoidos, *Heerfordts syndrom*, febris uveoparotidea subchronica efter den danske ögonläkaren Christian Heerfordt (1871-1953) och *Löfgrens syndrom* efter den svenske internisten Sven Löfgren (1910-78), se RB 4/2009. Ernest Besnier (1831-1909) var verksam som dermatolog i Paris.

Scheuermann, Holger Werfel, (1877-1960) dansk ortoped och radiolog som 1921 beskrev kyfosis juvenilis, *Morbus Scheuermann*, en av många juvenila osteokondroser.

Schirmer, Otto (1864-1918) tysk ögonläkare verksam i Greifswald där han 1896 ef-

terträdde sin fader Rudolf S på "the chair of Ophthalmology" (3). 1903 utvecklade han ett test med hjälp av sterilt filterpapper för mätning av tårsekretionen, *Schirmers test*. Metoden används än idag framförallt vid diagnostisk av *Sjögrens syndrom*.

Schlatter, Carl (1864-1934) schweizisk kirurg som 1903 tillsammans med RB Osgood (se RB 2/2010) beskrev en annan juvenil osteokondros lokaliserad till tuberositas tibiae, *Osgood-Schlatters sjukdom*.

Schmorl, Christian (1861-1932) tysk patolog som fått ge namn åt de intrakorpala diskhernieringar i kotkroppar, *Schmorls kroppar*, som han 1927 rapporterade om efter sina noggranna obduktioner(4).

Schnitzler, Liliane *19?? fransk professor i dermatologi som beskrivit ett sällsynt syndrom med kronisk urtikaria, intermittent feber, artralgi/artrit och monoklonal IgM ökning, *Schnitzlers syndrom* (5).

Schober, Paul (1865-1943) tysk reumatolog som i flera artiklar i slutet på 1930-talet (6) beskrev ett enkelt test för gradering/mätning av rörligheten i ländryggraden, *Schobers test*. Detta används framförallt vid undersökning av patienter med spondartrit. Han var kurortsläkare i Bad Wildbad och gift med en svensk sjuksköterska, Signe Elbe (6).

Schulman, Lawrence (1919-2009) amerikansk reumatolog som beskrivit eosinofil fasciit, *Schulmans syndrom*.

Schüller, Artur (1874-1957) österrikisk neurolog och radiolog som liksom de amerikanska läkarna Alfred Hand (1868-1949) och Henry A Christian (1876-1951) beskrev fall av vad som senare kom att kallas *Hand-Schüller-Christians sjukdom*.

Hand publicerade sitt fall på 1890-talet och ansåg då att det sannolikt rörde sig om en ovanlig form av tuberkulos. Först långt senare insåg han likheten med de fall Christian och Schüller senare publicerade oberoende av varandra (7).

Schönlein, Lukas (1793-1864) tysk professor i medicin, först i Würtzburg och sedan Berlin. Han observerade fall med purpura reumatica, som senare kom att kallas *Henoch-Schönleins purpura* och som idag klla- ➤

Fig 2. Semmelweis föddes i dåvarande Buda, Ungern. Han läste medicin i Wien och blev klar med sin examen 1844. Åren 1846-1850 tjänstgjorde han på barnbördshuset som tillhörde Allgemeines Krankenhaus. Detta var delat i två avdelningar. Den ena var läkarledd och här utbildades läkarstudenter, som ofta gick direkt från obduktionssalarna till de nyförlösta. På den andra utbildades barnmorskor av egna yrkesföreträdare. Antalet dödsfall i barnsängsfeber på dessa avdelningar uppvisade en förfärande skillnad, dryga 10 % på den första avdelningen mot 2-3% på den andra. Semmelweis visade att handtvätt med klorkalk (desinficerande) innan man undersökte de nyförlösta reducerade antalet dödsfall till vad som förekom på barnmorskesidan. Försöksuppläggnigen med systematisk hypotesprövning har blivit skolbildande. Frimärke utgivet i Ungern 1954.

sificeras som småkärlsvaskulit (för ref. se Henoch, RB 3/2009).

Seegmiller, Edwin (1920-2006) amerikansk läkare och biogenetiker som gjorde grundläggande arbeten gällande den biokemiska och genetiska orsaken till Lesch-Nyhan-Syndromet. Se under Lesch och under Kelly (RB 4/2009) för *Kelly-Seegmillers syndrom* (män med partiell HGPRT defekt).

Semmelweis, Ignáz Philip (1818-1865) ungerskfödd gynekolog (fig 2) som i slutet av 1840-talet visade att barnsängsfeber är en form av septikemi och att förebyggande åtgärder (handtvätt, *Semmelweis metod*) dramatiskt kan reducera antalet dödsfall bland nyförlösta (8).

Som regel brukar barnsängsfeber inte åtföljas av eponymen *Semmelweis sjukdom*, men här görs ett undantag eftersom hans gärning och forskning är central inom vetenskapshistorien.

Sever, James Warren (1878-1964) ännu en läkare (amerikansk ortoped) som fått ge namn åt en osteokondros, *Severs sjukdom*. Barn i 6-10 års ålder får hälbensförändringar, apophysitis calcanei.

Silverskiöld, Nils Otto (1888-1957) svensk docent i ortopedi, verksam i Stockholm, som 1925 och 1926 publicerade två artiklar i vilka beskrevs totalt fem fall av en domi-

nant ärftlig och ovanlig form av kondrodysplasi som framförallt drabbar extremiteterna, *Silverskiölds syndrom*, ibland skrivs *Morquio-Silverskiölds syndrom* (9.1). Som kuriosum kan nämnas att Nils S är olympisk guldmedaljör (9.2).

Han ingick i den svenska trupp som vid sommarolympiaden i Stockholm 1912 vann truggymnastiken. Hans dotter Monica gifte sig med den berömde jazzmusikern och saxofonisten Stan Getz (1927-91).

Simenon, Georges (1903-89) världsberömd fransk deckarförfattare och novellist vars namn länkats till ett begrepp Clérambaults syndrom eller *Simenons syndrom*, som innebär att en yngre kvinna utan orsak upplever att äldre rik man är attraherad och uppvaktar henne. Den senare är många gånger inte medveten om hennes existens.

Tillståndets har också benämnts psykose passionelle och Simenon har skönlitterärt skildrat detta i en novell 1942 (10).

Siwe, Sture (1847-1966) utnämndes 1936 till professor i pediatrik i Lund. År 1933 publicerade han en fallrapport med titeln: Die Reticuloendotheliose - ein neues Krankheitsbild unter den Hepatosplenomegalien. (Zeitschrift für Kinderheilkunde, 1933;55:212-47). Senare kom detta sjukdomstillstånd att kallas *Letterer-Siwe sjukdom*, se vidare under Langerhans, Letterer (RB 4/2009) och Schüller.

Sjögren, Henrik (1899-1986) svensk ögonläkare som fått ge namn åt den syndromkonstellation han beskrev i sin avhandling 1933 och som över hela världen som regel benämns *Sjögrens syndrom* (11-13).

Se också under Mikulicz, RB 1/2010.

Smith, Carl Henry (?-?) amerikansk hematolog som 1967 tillsammans med sin kollega Virginia Canale beskrev det som senare kallats autoimmunt lymfoproliferativt syndrom (ALPS), *Canale-Smiths syndrom*. Ett sällsynt genetiskt sjukdomstillstånd, som orsakas av en defekt i den Fas medierade apoptosen.

Smith, Stephanie (1947-1969) ung kvinna som har fått ge namn till ett antigen (Sm) som är patognomont för SLE. Hon fick sin SLE diagnos 1959 och behandlades vid Rockefeller universitetet i New York av doktor Kunkel och Tan. 1966 kunde dessa visa att hon bildade antikroppar mot ett särskilt kärnantigen, som de kallade *Smith antigen* (Sm ag)(14).

Solente, Gabriel (1890-19??) fransk läkare vars namn är bundet till ett osteodermopatiskt syndrom (15) som kännetecknas av "bull-dog-scalp lesions", ökad tillväxt av såväl långa rörben som händer och fötter,

periostala förändringar och trumpinneffingrar, *Touraine-Solente-Golés syndrom*. Hans landsman Albert Touraine var dermatolog. Mina källor ger ingen uppgift om specialitet för den andre landsmannen Laurent Golé (1903-19??).

Speed, Spencer James (1890-1970) amerikansk ortoped som har fått ge namn åt ett provokationstest för diagnos av bicipstendinit, Speeds test. Testet beskrivs närmare i en mycket instruktiv artikel på nätet som avhandlar det mesta värt att veta om klinisk undersökning av skulderleden (16). Här visas ex också en mycket talande bild/foto (fig 7 i artikeln) på en så kallad *Millwauke skuldra*, se RB 1/2010. För utförliga biografiska data om Speed se (17).

St Gervasius led martyrdöden på 100-talet e Kr, under kejsar Neros regim. I spansktalande länder är *St Gervasius sjukdom* liktydigt med "reumatism".

Han och tvillingbrodern Protasius är Milanos skyddshelgon. De förföljdes som tidig kristna, dömdes till döden och avrättades genom halshuggning. Inom katolska kyrkan högtidlighålles deras dödsdag varje år den 19 juni.

Steinbrocker, Otto (1898-1987) född i Wien, men två år gammal flyttade han med föräldrarna till New York. En stad han blev trogen. Här utbildade han sig för att sedan bli verksam som reumatolog med många förtroendeuppdrag.

År 1949 (18) skapade han ett system för funktionsklassindelning av RA patienters handikapp, *Steinbrockers funktionsklasser* (fyra stycken I-IV). Patienter i F I klarade det dagliga livets krav utan hinder, medan de som tillhörde F IV var helt invalidiserade, rullstols- eller sängbundna. Steinbrockers syndrom är liktydigt med skulder-hand syndrom.

Steinhardts tecken enligt Dorland missfärgning av mjuka gommen som ses vid förvärd syfilis.

Stevens, Albert Mason (1884-1945) amerikansk pediatriker som 1922 tillsammans med kollegan Frank Chambliss Johnson (1894-1934) beskrev ett syndrom som karakteriseras av erythema multifforme liknande förändringar hudförändringar, slemhinneulcera, feber, huvudvärk och artralgi, *Stevens-Johnsons syndrom*.

För de svårare formerna, vilka kan vara fatala, används termen toxisk epidermal nekrolys. Flertalet fall är idiopatiska, men läkemedel och mikrober anses kunna vara utlösande (19).

Still, Georg Frederic (1860-1941) engelsk barnläkare som 1906 utnämndes till Eng-

lands första professor i pediatrik. 1897 publicerade han en sammanställning över olika ledsjukdomar hos barn. En av dessa hade flera systemiska symtom och började snart kallas för *Stills sjukdom*. Jag skulle gärna läst hans avhandling som sägs handla om kronisk artrit hos barn (20), men den har inte gått att lokalisera. Gåttfullt är att såväl titel som tryckår inte finns dokumenterade i traditionella arkiv (21).

Stieda, Alfred (1869-1945) tysk läkare som tillsammans med sin italienske kollega Augusto Pellegrini fått ge namn åt den halv-måneformade förkalkning man ibland vid röntgenundersökning kan se i knäledernas mediala kollaterala ligament, *Pellegrini-Stiedas sjukdom*, se också under Pellegrini i RB 2/2010.

Straus, Lotte (1913-1985) tyskfödd amerikansk patolog som 1951 tillsammans med kollegan Churg beskrev den vaskulitsjukdom som bär deras namn, *Churg-Straus syndrom*, se också RB 2/2009.

Strümpell, Adolf von (1853-1925) tysk neurolog verksam i Leipzig som på 1880-talet liksom Bechterew i Ryssland bidrog till att avgränsa den ankyloserande spondyliten från andra kroniska artriter, se under Bechterew RB 2/2009.

I Tyskland skrivs ofta *Strümpell-Bechterews sjukdom*.

Sudeck, Paul Herman Martin (1866-1938) tysk kirurg verksam i Hamburg som beskriver en särskild form av Sympatisk reflexdystrofi (RSD), Sudecks dystrofi.

De första fallen som beskrevs i slutet av 1800-talet hade uppkommit efter större trauma ofta skottskador. Liknande tillstånd observerades senare utan att dessa föregåtts av nämnvärt trauma.

Uppkomstmekanismerna oklara och sannolikt multifaktoriella. Sedan 1993 används beteckningen *Complex Regional Pain Syndrome* (CRPS) (22).

Sweet, Robert Douglas (1917-2001) engelsk dermatolog som 1964 beskrev en hudsjukdom av okänd etiologi, *Sweets syndrom*. Denna kännetecknas av smärtande hudförändringar i form av papler och plaque där PAD visar granulocytinfiltration, feber och granulocytos i blod (23).

Swediaur, Francois Xavier (1748-1824) österrikisk läkare av svensk härkomst som polemiserade med den berömde John Hunter i England (24). Swediaurs rapport om blonorrhagia arthritica ("gonorrhoeal arthritus") anses vara den första sedan William Musgraves fallbeskrivning 1703 (24). Swediaur ondgjorde sig över att Hunter inte förtecknat detta tillstånd i sin lärobok 1786. Dorland anger att *Swediaurs sjukdom* betecknar inflammation "of the calcaneal bursa". I FP anges att det är det fråga om den övre subachilära bursan (25) och därmed det sjukdomstillstånd vi här i Sverige kallar *Haglunds sjukdom II*, se RB 3/2009.

Ido Leden

Referenser

- Fransson S-G. Mannen bakom metoden: Wilhelm Conrad Röntgen. Motvillig nobelpristagare. Läkartidningen 1994; 91: 145-7.
- Hanngren Å, Wiman L-G. Caesar Boeck och Jörgen Schaumann – Männen bakom sarkoidosyndromet. Läkartidningen 1993; 90: 2989-92.
- <http://www.mrcophth.com/ophthalmology/halloffame/schirmer.html>
- Schmorl, G. Über die an den Wirbelbandscheiben vorkommenden Ausdehnungs- und Zerreißungs- vorgänge und die dadurch an ihnen und der Wirbelspongiosa hervorgerufenen Veränderungen. Verhandlungen der Deutschen Gesellschaft für Pathologie 1927; 22: 250-62. (Innehåller 20 illustrationer med tillhörande text.)
- <http://www.lakartidningen.se/engine.php?articleId=10697> (Schnitzlers syndrom)
- Keitel, W. Ein Mann mit eigenen ansichten – Paul Schober (1865-1943). Zeitschrift für Rheumatologie, 2007, 66 (2): 157-162. (Artikeln innehåller foto av PS.)
- Fadeel B, Olsson S, Jakobson Å, Hjorth L, Öst-erlundh G, Henter J-I. Langerhans' cellhistiocytos: nytt ljus över patogenesen. Läkartidningen 2008; 105: 3737-42.
- Leden I. Semmelweis – barnsängsfeberns bekämpare. Sydsv Med Hist Årsbok 2009: 125-32.
- <http://www.whonamedit.com/synd.cfm/2110.html> (Silfverskiölds syndrom)
- http://en.wikipedia.org/wiki/Nils_Silfverski%C3%B6ld
- <http://www.whonamedit.com/synd.cfm/2539.html> (Simenons syndrom)
- Wollheim F. Henrik Sjögren and Sjögrens syndrome. Scand J Rheumatol 1986; Suppl 61: 11-16.
- Manthorpe R. Henrik Sjögren klarlade tårproduktionens betydelse för ögat. Läkartidningen 1987; 84: 3937-8.
- Carlsson C. "True love" (Medicinhistorisk paus). Läkartidningen 2001; 98: 3437.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/LSm> (Smith antigen)
- Athappan G et al. Touraine Solente Gole syndrome: the disease and associated tongue fissuring. Rheumatology International 2009; 29: 1091-3.
- <http://www.maitrise-orthop.com/viewPage.us.do?id=1010>
- <http://www.ejbs.org/cgi/reprint/52/7/1498.pdf> (Speed biografi: J Bone Joint Surg Am. 1970; 52: 1498-1499.)
- <http://www.nytimes.com/1987/01/21/obituaries/dr-otto-steinbrocker-led-arthritis-research.html?pagewanted=1>
- <http://www.avimedi.net/en/> (Stevens J)
- Persson J. Mannen bakom syndromet: George F Still. Förste professorn i barnmedicin. Läkartidningen 1993; 90: 1061-7.
- Leden I. Kronisk artrit hos barn – historik med skånska inslag. Sydsv Med Hist Årsbok 2010: 129-137.
- <http://www.lj.se/index.jsf?childId=10321&nodeId=31496&nodeType=12> (Sudeck)
- http://en.wikipedia.org/wiki/Sweet's_syndrome
- <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1033698/> (Kelly M. Med Hist 1967; 11: 170-4.)
- <http://www.fpnotebook.com/ortho/ankle/AchlsTdnBrsts.htm>